NÁVRHY GENERÁLNEHO ADVOKÁTA
NIILO JÄÄSKINEN
prednesené 22. apríla 2010 [1]

I — Úvod

1. Návrh na začatie prejudiciálneho konania sa týka výkladu doložky 8 rámcovej dohody o práci na dobu určitú, uzavretej 18. marca 1999 (ďalej len „rámcová dohoda“), ktorá je uvedená v prílohe smernice Rady 1999/70/ES z 28. júna 1999 o rámcovej dohode o práci na dobu určitú, ktorú uzavreli ETUC, UNICE a CEEP. [2]

2. Tento návrh bol predložený v rámci konania medzi Francescou Sorge a jej zamestnávateľom, akciovou spoločnosťou Poste Italiane SpA (ďalej len „Poste Italiane“), ktoré sa týka ustanovenia v jej pracovnej zmluve, podľa ktorého táto zmluva bola uzatvorená na dobu určitú a v ktorom neboli uvedené mená zastupovaných zamestnancov ani dôvody, pre ktoré boli títo zamestnanci neprítomní. Podľa vnútroštátnej právnej úpravy platnej pred prebratím smernice 1999/70 mali byť tieto údaje v takejto pracovnej zmluve uvedené. V legislatívnom dekréte č. 368 zo 6. septembra 2001 [3] (ďalej len „legislatívny dekrét 368/2001“), ktorý sa vzťahoval na predmetnú zmluvu z hľadiska časovej pôsobnosti, však takáto povinnosť už zakotvená nie je.

3. V tomto prejudiciálnom konaní má Súdny dvor príležitosť spresniť a rozvinúť judikatúru, ktorú predstavujú rozsudky Mangold a Angelidaki a i. [4]. Má posúdiť vzťah medzi uvedenou zmenou vnútroštátneho práva a pojmom „[znižovanie] všeobecnej úrovne ochrany poskytovanej pracovníkom, na ktorých sa táto dohoda vzťahuje [pracovníkom v oblasti upravenej touto dohodou – *neoficiálny preklad*]“, ktorý je uvedený v doložke 8 bode 3 tejto dohody. Vnútroštátny súd tiež žiada Súdny dvor, aby objasnil účinky prípadného nesúladu vnútroštátnej právnej úpravy s rámcovou dohodou pre spor vo veci samej. [5]

1 — Jazyk prednesu: francúzština.

2 — Ú. v. ES L 175, s. 43; Mim. vyd. 05/003, s. 368.

3 — Legislatívny dekrét, ktorým sa vykonáva smernica 1999/70 (GURI č. 235 z 9. októbra 2001, s. 4).

4 — Rozsudky z 22. novembra 2005, Mangold, C-144/04, Zb. s. I-9981, a z 23. apríla 2009, Angelidaki a i., C-378/07 až C-380/07, Zb. s. I-3071.

5 — Tento súd nedávno podal na Súdny dvor návrh na začatie prejudiciálneho konania v rámci konania týkajúceho sa spoločnosti Poste Italiane, legislatívneho dekrétu 368/2001 a doložky 8 rámcovej dohody: pozri vec Vino (C-20/10, Súdny dvor v tejto veci zatiaľ nerozhodol).

II — Právny rámec

A — *Právo Únie* [6]

4. Smernica 1999/70 je založená na článku 139 ods. 2 ES [7] a podľa svojho článku 1 má za cieľ „uviesť do účinnosti rámcovú dohodu…, ktorú… uzavreli všeobecné medzirezortné organizácie (ETUC, UNICE a CEEP) [8], pripojenú v prílohe k tejto smernici“.

5. Z odôvodnení č. 3, 6, 7, 13 až 17 uvedenej smernice, ako aj z prvého až tretieho odseku preambuly a z bodov 3, 5 až 8 a 10 všeobecných odôvodnení rámcovej dohody vyplýva, že:

— dokončenie vnútorného trhu musí viesť k zlepšeniu životných a pracovných podmienok pracovníkov v Európskom spoločenstve na základe aproximácie pokroku dosiahnutého v rámci týchto podmienok, najmä čo sa týka iných foriem práce, ako je pracovný pomer na dobu neurčitú, s cieľom dosiahnuť lepšiu rovnováhu medzi pružnosťou pracovného času a bezpečnosťou pracovníkov,

— tieto ciele nemôžu uspokojivo splniť členské štáty, čo znamená, že bolo posúdené ako vhodné použiť právne záväzný nástroj Spoločenstva vypracovaný v úzkej súčinnosti so zastupujúcimi sociálnymi partnermi,

— strany rámcovej dohody uznávajú na jednej strane, že pracovné zmluvy na dobu neurčitú predstavujú a naďalej budú predstavovať všeobecnú formu pracovnoprávneho vzťahu, keďže prispievajú ku kvalite života dotknutých pracovníkov a k zvyšovaniu ich výsledkov, na druhej strane však pracovné zmluvy na dobu určitú za určitých podmienok zodpovedajú potrebám zamestnávateľov, ako aj zamestnancov,

— rámcová dohoda určuje všeobecné zásady a minimálne požiadavky v súvislosti s prácou na dobu určitú vytvárajúc najmä všeobecný rámec na zabezpečenie rovnosti zaobchádzania pre zamestnancov

6 — Vzhľadom na to, že spor vo veci samej sa týka výkladu legislatívneho dekrétu zo 6. septembra 2001, budem odkazovať na ustanovenia zmluvy ES podľa číslovania platného pred nadobudnutím platnosti Zmluvy o fungovaní Európskej únie.

7 — Článok 139 ods. 2 ES ustanovuje, že sociálni partneri môžu spoločne požiadať o vykonanie dohôd uzatvorených na úrovni Spoločenstva rozhodnutím Rady na návrh Komisie.

8 — Európska konfederácia odborových zväzov, Európsky zväz priemyselných a zamestnávateľských konfederácií (v roku 2007 premenovaný na BusinessEurope) a Európske centrum podnikov s verejnou účasťou.

na dobu určitú ich ochranou pred diskrimináciou, ako aj s cieľom zabrániť zneužívaniu, ku ktorému dochádza pri opakovanom uzatváraní pracovných zmlúv na dobu určitú, s tým, že ponecháva na členské štáty a sociálnych partnerov, aby sa dohodli na podrobných podmienkach uplatňovania uvedených zásad a požiadaviek s cieľom zohľadniť situáciu príznačnú pre jednotlivé členské štáty, pre jednotlivé odvetvia a činnosti sezónnej povahy,

— Rada Európskej únie sa domnievala, že náležitý nástroj na vykonávanie rámcovej dohody predstavuje smernica, pretože zaväzuje členské štáty dosiahnuť zamýšľaný výsledok, ale ponecháva na nich, aby si samy zvolili formu a metódy,

— pokiaľ ide o termíny, ktoré sú použité v rámcovej dohode, ale nie sú v nej výslovne vymedzené, smernica 1999/70 povoľuje členským štátom, aby takéto termíny vymedzili v súlade s vnútroštátnym právom a/alebo praxou, a to za predpokladu, že príslušné vymedzenia zodpovedajú obsahu rámcovej dohody, a

— podľa strán rámcovej dohody objektívne zdôvodnené využívanie pracovných zmlúv na dobu určitú predstavuje spôsob, ako predchádzať zneužívaniu, ktoré poškodzuje pracovníkov.

6. Doložka 1 rámcovej dohody vymedzuje dva ciele tejto dohody, pričom odkazuje tak na dodržiavanie „zásady nediskriminácie“, ktorá je zakotvená v doložke 4, ako aj na opatrenia na zamedzenie nezákonnému počínaniu prameniacemu z opakovaného uzatvárania pracovných zmlúv alebo pracovnoprávnych vzťahov na dobu určitú, ktoré sú predmetom doložky 5.

7. Pôsobnosť rámcovej dohody je vymedzená v doložke 2 tak, že sa vzťahuje na „pracovníkov na dobu určitú“, pričom tento pojem je definovaný v doložke 3, „ktorí majú uzavretú pracovnú zmluvu alebo pracovnoprávny vzťah podľa zákona, kolektívnych dohôd alebo spôsobu, ktorý je zaužívaný [kolektívnych dohôd alebo zvyklostí zaužívaných – *neoficiálny preklad*] v jednotlivých členských štátoch“.

8. Doložka 8 rámcovej zmluvy, ktorá upravuje „Vykonávacie ustanovenia“ stanovuje, že:

„1. Členské štáty a/alebo sociálni partneri môžu prijať [môžu ponechať v platnosti alebo prijať – *neoficiálny preklad*] ustanovenia, ktoré sú pre pracovníkov výhodnejšie než ustanovenia obsiahnuté v tejto dohode.

…

3. Vykonávanie tejto dohody neoprávňuje k znižovaniu všeobecnej úrovne ochrany poskytovanej pracovníkom, na ktorých sa táto dohoda vzťahuje.

…

5. Sporom a sťažnostiam [sporom a sťažnostiam vyplývajúcim z uplatňovania tejto dohody – *neoficiálny preklad*] sa predchádza a pri ich riešení sa postupuje v súlade s vnútroštátnym právom, kolektívnymi dohodami a zaužívanými postupmi.

…“

B — *Vnútroštátna právna úprava*

1. Zrušená právna úprava

9. Článok 1 ods. 1 až 4 zákona č. 230 z 18. apríla 1962 o úprave pracovných zmlúv na dobu určitú [9] (ďalej len „zákon 230/1962“) v znení neskorších predpisov stanovoval:

„Pracovná zmluva sa považuje za zmluvu na dobu neurčitú, ibaže by v nej boli uvedené nasledujúce údaje.

9 — GURI č. 125 zo 17. mája 1962, s. 2010.

Dátum skončenia pracovnej zmluvy v nej možno uviesť:

…

b) ak sa prijatie do zamestnania uskutočnilo s cieľom zastupovania neprítomných pracovníkov, ktorí majú nárok na zachovanie pracovného miesta, pokiaľ je v pracovnej zmluve uvedené meno zastupovaného zamestnanca, ako aj dôvod jeho zastupovania;

…

Dátum skončenia zmluvy je neúčinný, pokiaľ sa nedohodol písomne.

Zamestnávateľ musí zamestnancovi poskytnúť rovnopis písomného vyhotovenia.

…“

2. Platná právna úprava

10. Článkom 11 ods. 1 legislatívneho dekrétu 368/2001 bol zákon 230/1962 v celom rozsahu zrušený s účinnosťou od 24. októbra 2001, pričom talianska vláda konala na

základe zákona, ktorý ju splnomocňoval prijať pravidlá potrebné na prebratie aktov práva Spoločenstva, ako je smernica 1999/70 [10].

11. Článok 1 ods. 1 až 3 tohto legislatívneho dekrétu v znení, ktoré sa vzťahuje na tento prípad, [11] bol formulovaný takto:

„1. Pracovná zmluva zamestnanca môže obsahovať dátum svojho skončenia z technických, výrobných, organizačných dôvodov alebo z dôvodu zastupovania zamestnancov.

2. Uvedenie dátumu skončenia zmluvy je neúčinné, pokiaľ priamo alebo nepriamo nevyplýva z písomnosti konkretizujúcej dôvody uvedené v odseku 1.

3. Zamestnávateľ je povinný odovzdať rovnopis písomnosti zamestnancovi v lehote piatich pracovných dní od nástupu do práce. …“

III — Spor vo veci samej a návrh na začatie prejudiciálneho konania

12. Dňa 29. septembra 2004 F. Sorge uzavrela so spoločnosťou Poste Italiane pracovnú zmluvu na dobu určitú, podľa ktorej bola zamestnaná „z dôvodov zastupovania spojených s osobitnou potrebou zabezpečiť zastupovanie zamestnancov vykonávajúcich doručovateľskú službu v Polo Corrispondenza Apúlia Basilicata v období od 1. októbra 2004 do 15. januára 2005“.

13. Žalobou proti spoločnosti Poste Italiane z 18. februára 2008 sa F. Sorge domáhala na Tribunale di Trani – Sezione Lavoro (Taliansko) (ďalej len „Tribunale di Trani“) určenia, že doložka o uzavretí pracovnej zmluvy na dobu určitú obsiahnutá v tejto zmluve je protiprávna. Svoju žalobu odôvodnila tým, že v zmluve neboli uvedené mená zastupovaných zamestnancov ani dôvod ich zastupovania, hoci podľa legislatívneho dekrétu 368/2001 museli byť v pracovnej zmluve na dobu určitú z dôvodu zastupovania tieto údaje uvedené.

14. Spoločnosť Poste Italiane namietala, že takáto povinnosť neexistuje, pričom uviedla, že článok 1 ods. 2 písm. b) zákona 230/1962 bol zrušený článkom 11 ods. 1 legislatívneho dekrétu 368/2001, ktorý platí z hľadiska časovej pôsobnosti a nebol nahradený ustanovením s podobným obsahom.

10 — V preambule legislatívneho dekrétu 368/2001 sa uvádza, že bol prijatý na základe splnomocňovacieho zákona č. 422 z 29. decembra 2000, konkrétne na základe článku 1 a prílohy B tohto zákona, v ktorej je uvedená smernica 1999/70 (GURI č. 16 z 20. januára 2001, s. 5).

11 — Sporná zmluva bola uzatvorená pred nadobudnutím účinnosti zákona č. 247 z 24. decembra 2007 (GURI č. 301 z 29. decembra 2007, s. 3), ktorým bol na začiatku článku 1 legislatívneho dekrétu 368/2001 doplnený odsek, podľa ktorého „pracovná zmluva sa spravidla uzatvára na dobu neurčitú“.

15. Uznesením z 9. júna 2008 Tribunale di Trani rozhodol o prerušení konania a položil Súdnemu dvoru tieto prejudiciálne otázky [12]:

„1. Má sa doložka 8 rámcovej dohody obsiahnutej v smernici 1999/70/ES vykladať v tom zmysle, že bráni vnútroštátnej právnej úprave (akou je vnútroštátna právna úprava obsiahnutá v článkoch 1 a 11 legislatívneho dekrétu 368/2001), ktorá pri preberaní smernice 1999/70/ES… zrušila článok 1 ods. 2 písm. b) zákona č. 230/1962, ktorý stanovoval, že ‚uzavretie pracovnej zmluvy na dobu určitú' bolo možné, ‚keď prijatie do zamestnania' bolo ‚odôvodnené zastupovaním neprítomných zamestnancov', ktorí mali ‚nárok na udržanie pracovného miesta za podmienky, že v pracovnej zmluve na dobu určitú' bolo ‚uvedené meno zamestnanca, ktorý má byť zastúpený, a dôvod jeho zastupovania', a to tým, že ho nahradila ustanovením, ktoré už takéto osobitné povinnosti nestanovuje?

2. V prípade kladnej odpovede na prvú otázku je vnútroštátny súd povinný neprihliadať na vnútroštátnu právnu úpravu, ktorá je v rozpore s právom Spoločenstva?"

16. Žalobkyňa a žalovaná v konaní vo veci samej, talianska vláda a Komisia Európskych spoločenstiev predložili písomné aj ústne pripomienky. Holandská vláda predložila iba písomné pripomienky.

IV — Analýza

A — *Úvod*

17. Vo svojich písomných pripomienkach predložených 1. júla 2009 [13] žalobkyňa v konaní vo veci samej zdôraznila, že toto konanie je mimoriadne dôležité, keďže jednak prebieha takmer 15 000 konaní medzi zamestnancami spoločnosti Poste Italiane a touto spoločnosťou a jednak talianske súdy prvého stupňa, druhého stupňa, ako aj najvyššie súdy už zaujali stanovisko k predpisom, ktoré sú predmetom návrhu na začatie prejudiciálneho konania, alebo sa tak chystajú urobiť.

18. V odôvodnení svojho návrhu vnútroštátny súd tiež zdôrazňuje skutočnosť, že existuje

12 — Uznesením z 21. apríla 2008 Tribunale di Trani vzniesol otázku ústavnosti týkajúcu sa článkov 1 a 11 legislatívneho dekrétu 368/2001, ku ktorej sa Corte costituzionale vyjadril rozhodnutím č. 214 z 8. júla 2009.

13 — Je potrebné zdôrazniť, že všetky pripomienky, ktoré predložili účastníci konania, boli na rozdiel od návrhu na začatie prejudiciálneho konania predložené po vydaní už citovaného rozsudku Angelidaki a i.

značný počet rozhodnutí vnútroštátnych súdov, ktoré sa zaoberali výkladom predmetného legislatívneho dekrétu a dospeli k úplne odlišným záverom. Okrem viacerých rozhodnutí uvedených v prílohe písomných pripomienok F. Sorge boli na pojednávaní spomenuté viaceré rozhodnutia, ktoré v tejto oblasti nedávno vydali Corte suprema di cassazione a Corte costituzionale [14]. Informácie poskytnuté vnútroštátnym súdom a rôzne dokumenty založené do spisu oprávnenými subjektmi nevedú k jasným záverom, pokiaľ ide o obsah predmetných vnútroštátnych predpisov.

19. Na úvod pripomeniem niektoré základné zásady, ktoré môžu byť nápomocné pri výklade noriem prijatých v oblasti sociálnej politiky. Z článku 136 ES a nasl. vyplýva, že v tejto oblasti zostáva zachovaná právomoc členských štátov a že opatrenia prijaté v tejto oblasti musia zohľadňovať rôzne vnútroštátne zvyklosti, ako aj potrebu udržania konkurencieschopnosti ekonomiky Spoločenstva.

20. Článok 139 ES uprednostňuje kolektívne vyjednávanie na úrovni Spoločenstva a dokonca pripúšťa existenciu autonómnej normotvornej právomoci sociálnych partnerov. Rámcová dohoda o zmluvách na dobu určitú prijatá na základe tohto článku stanovuje iba minimálne požiadavky a sleduje apriórne protichodné ciele, ktoré je potrebné zosúladiť, pričom ide o lepšie vyváženie pružnosti pracovného času pre podniky a istoty zamestnania pre zamestnancov [15], ale aj o zohľadnenie situácie príznačnej pre jednotlivé členské štáty, pre jednotlivé odvetvia a činnosti sezónnej povahy [16].

21. Pri analýze obsahu ustanovení, ktoré sú predmetom návrhu na začatie prejudiciálneho konania, treba mať na zreteli tieto rôzne úvahy. Hoci vnútroštátne pracovnoprávne normy s ochrannou funkciou, ako aj ustanovenia individuálnych pracovných zmlúv sa musia v prípade pochybností vykladať v prospech slabšej strany, ktorou je zamestnanec, ustanovenia kolektívnych zmlúv sa podľa môjho názoru musia vykladať striktne, aby nedošlo k skresleniu spoločnej vôle zmluvných strán [17]. Obmedzujúce aplikačné kritériá, ktoré sú zakotvené v znení rámcovej

14 — Zástupca spoločnosti Poste Italiane predložil Súdnemu dvoru na konci pojednávania rozhodnutie Corte costituzionale č. 214 z 8. júla 2009, ako aj tri rozsudky Corte suprema di cassazione – Sezione Lavoro (rozsudok z 26. novembra 2009 a 14. januára 2010, č. R.G.N. 22536/2008; rozsudok z 26. novembra 2009 a 14. januára 2010, č. R.G.N. 21956/2008 a 22465/2008; a rozsudok z 10. decembra 2009 a 27. januára 2010, č. R.G.N. 20577/2006).

15 — Dva ciele, ktoré spája neologizmus „flexikurita“, ktorý sa používa najmä v dokumentoch Komisie, ako je oznámenie z 27. júna 2007, KOM(2007) 359 v konečnom znení.

16 — K tomu pozri preambulu a všeobecné odôvodnenia rámcovej dohody.

17 — Existencia európskych kolektívnych zmlúv ako právne záväzných nástrojov, a teda existencia európskeho kolektívneho pracovného práva totiž závisí od toho, do akej miery sú sociálni partneri presvedčení o tom, že sa pri ich výklade a uplatňovaní bude postupovať podľa dojednaných kompromisov.

dohody, teda nemožno bez náležitých dôvodov prekročiť.

B — *O prípustnosti prejudiciálnych otázok*

22. Spoločnosť Poste Italiane v prvom rade namietala neprípustnosť a irelevantnosť otázok uvedených v návrhu na začatie prejudiciálneho konania z 9. júna 2008, pretože Súdny dvor medzičasom odpovedal na podobné otázky v rozsudku Angelidaki a i. z 23. apríla 2009 [18], ktorý z tohto dôvodu poskytuje Tribunale di Trani dostatočné kritériá, aby mohol samostatne rozhodnúť.

23. Podľa môjho názoru o prípustnosti prejudiciálnych otázok nemožno pochybovať, ako uviedla Komisia na pojednávaní. Skutočnosť, že prejudiciálna otázka je nová, totiž nie je podmienkou prípustnosti tejto otázky. Nič nebráni vnútroštátnemu súdu v tom, aby položil Súdnemu dvoru otázku, na ktorú Súdny dvor už prípadne odpovedal.

18 — Už citovaný rozsudok (najmä body 126 a 208 až 212).

24. V takom prípade má Súdny dvor možnosť rozhodnúť odôvodneným uznesením na základe článku 104 ods. 3 prvého pododseku Rokovacieho poriadku Súdneho dvora [19]. Zo znenia tohto ustanovenia jasne vyplýva, že podobnosť otázok položených v návrhu na začatie prejudiciálneho konania s otázkami, na ktoré Súdny dvor odpovedal neskôr v už citovanom rozsudku Angelidaki a i., sama osebe nespôsobuje ich neprípustnosť. Súdny dvor aplikoval toto procesné ustanovenie práve vo veciach, v ktorých odpoveď na zhodnú otázku vyplývala z uvedeného rozsudku a bolo ju možné aplikovať na otázku, ktorá bola v tomto prípade položená pred vyhlásením rozsudku. [20]

25. Okrem toho podľa ustálenej judikatúry v rámci konania podľa článku 234 ES prislúcha vnútroštátnemu súdu konajúcemu vo veci, ktorý sám bezprostredne pozná jej skutkové okolnosti a musí niesť zodpovednosť za prijímané súdne rozhodnutie, aby z hľadiska osobitostí prípadu posúdil jednak to, či je na vydanie rozsudku potrebné rozhodnutie o prejudiciálnych otázkach, a jednak to, či sú otázky, ktoré kladie Súdnemu dvoru, právne relevantné. Z toho vyplýva, že ak sa položené otázky týkajú výkladu práva Spoločenstva, Súdny dvor je v zásade povinný rozhodnúť, pričom však môže na účely posúdenia vlastnej právomoci preskúmať podmienky, za

19 — „Ak položená prejudiciálna otázka je zhodná s otázkou, o ktorej už Súdny dvor rozhodol, alebo ak odpoveď na takúto otázku môže byť jednoznačne vyvodená z judikatúry, Súdny dvor môže po vypočutí generálneho advokáta kedykoľvek rozhodnúť odôvodneným uznesením, ktoré obsahuje odkaz na predchádzajúci rozsudok alebo na danú judikatúru“.

20 — Pozri uznesenia z 24. apríla 2009, Koukou (C-519/08), a z 23. novembra 2009, Lagoudakis (C-162/08 až C-164/08).

ktorých mu vnútroštátny súd podal návrh na začatie prejudiciálneho konania. [21]

26. Zdá sa, že Tribunale di Trani dostatočne odôvodnil svoj návrh na začatie prejudiciálneho konania na preukázanie jeho relevantnosti tým, že a) vymedzil skutkové okolnosti tohto návrhu, b) uviedol potrebné informácie týkajúce sa relevantnej vnútroštátnej právnej úpravy, c) uviedol argumenty účastníkov konania vo veci samej a nejasnosti týkajúce sa vnútroštátnej judikatúry, ktoré ho viedli k tomu, aby položil otázky týkajúce sa výkladu práva Únie, a d) vysvetlil, význam odpovede na položené otázky pre rozhodnutie sporu vo veci samej. V čase podania návrhu na Súdny dvor teda požadovaný výklad práva Únie skutočne zodpovedal objektívnej potrebe imanentnej riešeniu sporu na vnútroštátnom súde [22].

27. Vzhľadom na všetky tieto skutočnosti zastávam názor, že námietky žalovanej v konaní vo veci samej nemožno akceptovať a že tento návrh na začatie prejudiciálneho konania je prípustný.

21 — Pozri najmä rozsudky Mangold, už citovaný, bod 34 a nasl., a zo 4. júla 2006, Adeneler a i., C-212/04, Zb. s. I-6057, bod 39 a nasl.

22 — Pozri rozsudok Mangold, už citovaný, bod 38.

C — *O pôsobnosti tzv. doložky „zákazu zníženia úrovne ochrany“*

28. Vnútroštátny súd vo svojom rozhodnutí vyjadril pochybnosti týkajúce sa súladu legislatívneho dekrétu 368/2001 so smernicou 1999/70 a rámcovou dohodou pripojenou k nej. Svojou prvou otázkou sa tento súd najmä pýta, či ustanovenia článkov 1 a 11 tohto legislatívneho dekrétu nespôsobili zakázané zníženie všeobecnej úrovne ochrany pracovníkov v zmysle doložky 8 tejto rámcovej dohody. Vzhľadom na rozdrobenosť argumentov predložených v tejto veci považujem za potrebné začať vymedzením rámca rozhodnutia, ktoré má byť vydané, a teda aj týchto návrhov. Skôr, než pristúpim k výkladu doložky 8 bodu 3 rámcovej dohody, bude tiež potrebné vymedziť pôsobnosť tohto ustanovenia.

1. O obmedzení rozsahu odpovede na rozsah otázky:

29. Prvá otázka je formulovaná tak, že sa zrejme týka výkladu všetkých ustanovení doložky 8 rámcovej dohody. Tribunale di Trani však okrem iného výslovne uviedol, že na Súdny dvor sa obrátil preto, aby mohol rozhodnúť, či články 1 a 11 legislatívneho dekrétu 368/2001

porušujú doložku, ktorá sa obvykle nazýva doložkou „zákazu zníženia úrovne ochrany“ a ktorá je obsiahnutá v doložke 8 rámcovej dohody, presnejšie v bode 3 tejto doložky.

30. Vzhľadom na to, že niektoré pripomienky, najmä pripomienky, ktoré predložila F. Sorge, obsahujú úvahy týkajúce sa doložiek 4 a 5 rámcovej dohody alebo iných ustanovení legislatívneho dekrétu, ako uviedol Tribunale di Trani, [23] je potrebné uviesť, že rozsah prejudiciálneho konania na Súdnom dvore je vymedzený návrhom na začatie prejudiciálneho konania, a nie prípadnými pokynmi účastníkov konania.

31. Podľa ustálenej judikatúry totiž Súdny dvor nemusí skúmať argumenty predložené účastníkmi konania vo veci samej alebo účastníkmi konania, ktorí predložili pripomienky týkajúce sa otázok, ktoré nie sú zahrnuté v prejudiciálnych otázkach. [24] Okrem toho odpovedať na doplňujúce argumenty, ktoré žalobkyňa v konaní vo veci samej uviedla vo svojich písomných pripomienkach, by bolo nezlučiteľné s povinnosťou Súdneho dvora zabezpečiť vládam členských štátov a oprávneným subjektom možnosť predložiť pripomienky v súlade s článkom 23 Štatútu Súdneho dvora vzhľadom na skutočnosť, že podľa tohto ustanovenia sa oprávneným subjektom doručujú iba návrhy na začatie prejudiciálneho konania. [25]

32. Navyše nie je sporné, že spor vo veci samej sa týka uzatvorenia jednej zmluvy na dobu určitú, a nie zmluvy, ktorá by bola súčasťou viacerých zmlúv na dobu určitú. Vzhľadom na to, že doložka 5 bod 1 a 2 rámcovej dohody upravuje iba tento druhý prípad, nie je potrebné zaoberať sa výkladom uvedeného ustanovenia a najmä pojmu „objektívne dôvody“, ktoré umožňujú predĺženie platnosti týchto zmlúv, uvedeného v tomto ustanovení [26]. Súdny dvor v rozsudku Mangold [27] po tom, čo konštatoval, že predmetná zmluva bola prvou a jedinou pracovnou zmluvou uzatvorenou medzi účastníkmi konania, uviedol, že výklad doložky 5 bodu 1 rámcovej dohody je zjavne irelevantný z hľadiska riešenia sporu, ktorý prejednáva vnútroštátny súd.

23 — Pani Sorge poukazuje nielen na článok 1 ods. 1, 2 a 4 legislatívneho dekrétu 368/2001, ale aj na článok 2 ods. 1a, článok 4, článok 4a a článok 5 ods. 3 a 4a tohto dekrétu.

24 — V rámci prejudiciálneho konania prináleží iba vnútroštátnemu súdu, aby posúdil relevantnosť týchto argumentov a prípadne opätovne podal návrh na Súdny dvor, pokiaľ považuje za potrebné pre vydanie rozhodnutia získať dodatočné usmernenia týkajúce sa výkladu práva Spoločenstva. Pozri najmä rozsudky z 3. októbra 1985, CBEM, 311/84, Zb. s. 3261, bod 9 a nasl., a z 24. marca 1992, Syndesmos Melon tis Eleftheras Evangelikis Ekklisias a i., C-381/89, Zb. s. I-2111, bod 18 a nasl.

25 — Pozri najmä rozsudky z 20. marca 1997, Phytheron International, C-352/95, Zb. s. I-1729, bod 14, a zo 17. septembra 1998, Kainuun Liikenne a Pohjolan Liikenne, C-412/96, Zb. s. I-5141, bod 24.

26 — K tomuto pojmu pozri najmä rozsudok Adeneler a i., už citovaný, bod 66 a nasl., a uznesenie z 12. júna 2008, Vassilakis a i., C-364/07, bod 88 a nasl.

27 — Už citovaný rozsudok, body 40 až 43.

33. Pokiaľ ide o doložku 4 rámcovej dohody, na ktorú sa odvoláva aj F. Sorge, táto tiež nie je predmetom návrhu na začatie prejudiciálneho konania. Poznamenávam však, že tieto ustanovenia týkajúce sa zákazu diskriminácie, ktoré majú všeobecnú pôsobnosť, sa podľa môjho názoru vzťahujú na všetky pracovné zmluvy na dobu určitú vrátane prvej alebo jedinej zmluvy tohto typu.

2. O pôsobnosti doložky 8 bodu 3 rámcovej dohody

34. Určenie vecnej pôsobnosti rámcovej dohody je mimoriadne dôležité, pretože doložka 8 bod 3 tejto dohody stanovuje, že zákaz zakotvený v tomto ustanovení sa týka iba „oblasti upravenej touto dohodou". Doložky 1 a 2 uvedenej rámcovej dohody vymedzujú účel a pôsobnosť tejto dohody. Podľa môjho názoru sa tieto ustanovenia všeobecnej povahy zjavne vzťahujú aj na doložku 8. Inak povedané, pôsobnosť tzv. doložky „zákazu zníženia úrovne ochrany" je totožná s pôsobnosťou rámcovej dohody, ktorej je súčasťou.

35. Naproti tomu pôsobnosť ustanovení osobitnej povahy, ako je doložka 5 tejto dohody, ktorá sa osobitne týka opatrení na zabránenie nezákonnému konaniu v súvislosti s opakovaným uzatváraním zmlúv na dobu určitú, je potrebné odlíšiť od pôsobnosti rámcovej dohody ako celku a osobitne od pôsobnosti doložky 8.

36. Ako uviedla Komisia, je pravdou, že rámcová dohoda sa nezmieňuje o dôvodoch, ktorými možno odôvodniť uzatvorenie prvej zmluvy na dobu určitú – na rozdiel od povinnosti prijať opatrenia v tejto oblasti, ktorú členským štátom ukladá doložka 5 bod 1 písm. a) uvedenej dohody v prípade predĺženia platnosti týchto zmlúv. Súdny dvor rozhodol, že rámcová dohoda neukladá členským štátom povinnosť prijať opatrenie, podľa ktorého by uzatvorenie každej prvej alebo jedinej pracovnej zmluvy na dobu určitú muselo byť odôvodnené objektívnymi dôvodmi v zmysle doložky 5 bodu 1 rámcovej dohody, pretože toto ustanovenie sa na tieto zmluvy nevzťahuje. [28]

37. Zastávam však názor, že nie je správne vyvodzovať z toho záver, ako uvádza Talianska republika, že vnútroštátne ustanovenia, ktoré zohľadnil vnútroštátny súd, nemajú vplyv na oblasť upravenú rámcovou dohodou, pretože povinnosť odôvodniť uzatvorenie prvej a jedinej zmluvy na dobu určitú objektívnymi dôvodmi a povaha týchto dôvodov sú otázky, ktoré nie sú upravené rámcovou dohodou, a preto zmeny zavedené legislatívnym dekrétom 368/2001 nemôžu predstavovať zníženie úrovne ochrany zakázané doložkou 8 bodom 3 tejto dohody.

28 — Pozri už citované rozsudky Mangold, body 41 až 43, a Angelidaki a i., bod 90.

38. Je pravdou, že prípady, ako je prípad F. Sorge, v ktorých ide o jedinú zmluvu na dobu určitú, nie sú upravené osobitným ustanovením doložky 5 rámcovej dohody, ale aj napriek tomu môžu spadať do pôsobnosti uvedenej dohody. V dôsledku tejto skutočnosti vnútroštátne ustanovenia, ktoré upravujú prvé alebo jediné zmluvy na dobu určitú, nemôžu iba na základe obmedzenej pôsobnosti doložky 5 uniknúť pôsobnosti tzv. doložky „zákazu zníženia úrovne ochrany“, ktorá sa vzťahuje na rovnako všeobecnú oblasť, ako je oblasť upravená rámcovou dohodou.

39. Je totiž nesporné, že Súdny dvor sa v rozsudku Mangold [29], ako aj v rozsudku Angelidaki a i. [30] vyjadril k pojmu „zníženia“ v zmysle doložky 8 rámcovej dohody vo vzťahu k zamestnancom, ktorí uzavreli prvú alebo jedinú pracovnú zmluvu na dobu určitú. Po tom, čo konštatoval, že vzhľadom na ciele, ktoré sleduje rámcová dohoda, a najmä doložka 8 bod 3 tejto dohody, toto ustanovenie nemožno vykladať reštriktívne [31], a poukázal na znenie doložiek 2 a 3 uvedenej dohody [32], ktoré nie sú formulované reštriktívne, Súdny dvor výslovne uviedol, že „doložka 8 bod 3 rámcovej dohody sa má vykladať v tom zmysle, že ‚zníženie‘ uvedené v tejto doložke sa má preskúmať vo vzťahu k všeobecnej úrovni ochrany, ktorá sa uplatňovala v príslušnom členskom štáte, tak na pracovníkov, ktorí opätovne uzatvorili pracovné zmluvy na dobu určitú, ako aj na pracovníkov, ktorí uzavreli prvú alebo jedinú pracovnú zmluvu na dobu určitú“. [33]

3. O výklade doložky 8 bodu 3 rámcovej dohody

40. Doložka 8 bod 3 rámcovej dohody sa zvyčajne nazýva „doložka zákazu zníženia úrovne ochrany“. Hoci táto doložka obmedzuje

29 — Už citovaný rozsudok, bod 44 a nasl. V tejto veci sa spor vo veci samej týkal jedinej zmluvy na dobu určitú (bod 20 uvedeného rozsudku).

30 — Už citovaný rozsudok, bod 108 a nasl. V jednej z troch spojených vecí, konkrétne vo veci C-378/07, sa spor vo veci samej týkal súboru jednotlivých zmlúv na dobu určitú (bod 32 uvedeného rozsudku).

31 — Je potrebné uviesť, že okolnosti výkladu sú v tomto prípade odlišné od okolností, ktoré som analyzoval v bode 21 týchto návrhov. Hoci oblasť upravenú doložkou 8 bodom 3 nemožno vykladať reštriktívnejšie ako oblasť pôsobnosti rámcovej dohody, z podrobnejšej analýzy znenia doložiek 1 až 3 podľa môjho názoru vyplýva, že pojmy použité v rámcovej dohode nemožno vykladať extenzívne.

32 — Rozsudok Angelidaki a i., už citovaný, body 111 až 116. K širokej pôsobnosti rámcovej dohody pozri tiež rozsudky zo 7. septembra 2006, Marrosu a Sardino, C-53/04, Zb. s. I-7213, bod 40 a nasl.; zo 7. septembra 2006, Vassallo, C-180/04, Zb. s. I-7251, bod 32, a z 13. septembra 2007, Del Cerro Alonso, C-307/05, Zb. s. I-7109, bod 24 a nasl.

33 — Rozsudok Angelidaki a i., už citovaný, bod 121.

podmienky výkonu vnútroštátnej normotvornej právomoci, jej cieľom nie je absolútne zakázať členskému štátu, aby znížil všeobecnú úroveň ochrany, ktorú pracovníkom poskytuje vnútroštátne právo. Ak však pristúpi k takému zníženiu, členský štát musí prijať zodpovednosť za toto rozhodnutie a nemôže maskovať túto politiku na vnútroštátnej úrovni údajnými povinnosťami súvisiacimi s prebratím noriem práva Únie. Toto ustanovenie by bolo možné presnejšie označiť ako „doložku transparentnosti“, ako navrhol generálny advokát Tizzano vo veci Mangold [34] po tom, čo preukázal, že nejde o „doložku stand-still“.

41. Z už citovaného rozsudku Angelidaki a i. v spojení s rozsudkom Mangold vyplývajú jasné kritériá na posúdenie otázky, či je zmena posudzovaná v prejednávanej veci zakázaná v zmysle uvedenej doložky.

42. Zo spisu predloženého Súdnemu dvoru vyplýva, že zníženie úrovne ochrany, ktoré uvádza vnútroštátny súd a na ktoré sa odvoláva žalobkyňa v konaní vo veci samej, spočíva v tom, že legislatívnym dekrétom 368/2001 bola zrušená povinnosť, ktorá bola predtým upravená zákonom 230/1962, uviesť v zmluve na dobu určitú meno zastupovaného zamestnanca, ktorý mal nárok na udržanie pracovného miesta, ako aj dôvod jeho zastupovania.

43. Na úvod poznamenávam, že takáto zmena posudzovaná samostatne podľa môjho názoru predstavuje zníženie úrovne ochrany pracovníkov, ktorí uzatvárajú pracovné zmluvy na dobu určitú. Povinnosť uviesť meno zastupovaného zamestnanca zvyšuje možnosti zamestnancov i odborov dohliadať na dodržiavanie obmedzujúcich ustanovení, ktoré sa vzťahujú na tieto zmluvy, zo strany zamestnávateľa. Okrem toho v prípade, ak takáto povinnosť nie je zakotvená, zamestnávatelia s vysokým počtom zamestnancov môžu flexibilnejšie uzatvárať zmluvy o zastupovaní. Nie je totiž potrebné, aby obdobia neprítomnosti presne zodpovedali obdobiam zastupovania zamestnancov označených menom, ale postačuje mať vyrovnanú bilanciu medzi počtom neprítomných zamestnancov a počtom zastupujúcich zamestnancov. Zrušenie tejto požiadavky môže týmto zamestnávateľom uľahčiť využívanie zmlúv na dobu určitú na zabezpečenie zastupovania zamestnancov, zatiaľ čo inak by museli disponovať rezervou zamestnancov zamestnaných na dobu neurčitú na dovolenky, nemocenské voľno a všetky ostatné dôvody neprítomnosti, ktoré možno do veľkej miery predvídať.

44. Tento prístup zameraný na osud jednotlivých pracovných zmlúv nie je vhodný na určenie, či dochádza k porušovaniu doložky zákazu zníženia úrovne ochrany obsiahnutej v rámcovej dohode. Ako uviedol Súdny

34 — Bod 62 návrhov, ktoré predniesol generálny advokát Tizzano v konaní, v ktorom bol vyhlásený už citovaný rozsudok Mangold.

dvor,[35] je potrebné preskúmať, v akom rozsahu môžu byť zmeny vyvolané vnútroštátnou právnou úpravou určenou na prebratie smernice 1999/70 a rámcovej dohody jednak považované za súvisiace s „vykonaním“ tejto dohody a jednak sa týkať „všeobecnej úrovne ochrany“ pracovníkov v zmysle doložky 8 bodu 3 tejto dohody.

45. Pokiaľ ide o prvé kritérium, Súdny dvor skonštatoval, že pojem súvislosti s „vykonaním“ rámcovej dohody sa vzťahuje na každé vnútroštátne opatrenie, ktorého cieľom je zabezpečiť, aby bolo možné dosiahnuť cieľ, ktorý sleduje smernica 1999/70, vrátane tých opatrení, ktoré po samotnom prebratí smernice dopĺňajú alebo menia už prijaté vnútroštátne normy.[36] V prejednávanej veci sa mi táto podmienka zdá byť splnená[37] vzhľadom na preambulu legislatívneho dekrétu 368/2001, v ktorej je výslovne uvedená smernica 1999/70, a vzhľadom na ustanovenia zákona, ktorými bola talianska vláda splnomocnená na prijatie právnych predpisov v tejto oblasti a ktoré tiež odkazujú na túto smernicu[38]. Právnu úpravu však nemožno považovať za odporujúcu doložke 8 bodu 3 rámcovej dohody, ak zníženie úrovne ochrany, ktoré zakotvuje, nie je odôvodnené potrebou vykonať uvedenú dohodu, ale potrebou podporiť iný cieľ odlišný od tohto vykonania.[39]

46. V tejto súvislosti považujem za vhodné rozlíšiť tri kategórie vnútroštátnych noriem: po prvé normy, ktorých cieľom je prebratie smernice *stricto sensu*, ktoré musia obligatórne zodpovedať požiadavkám tejto smernice; po druhé normy prijaté v rámci prebratia ustanovení, ako sú ustanovenia rámcovej dohody, ktoré stanovujú iba všeobecné zásady a minimálne požiadavky, ktorých rámec môžu členské štáty prekročiť; a po tretie normy, ktoré nijako nesúvisia s obsahom smernice alebo rámcovej dohody. Tá istá zmena vnútroštátneho práva môže sledovať tieto tri ciele. V prípade, ak z porovnania právnej úpravy platnej pred prebratím a právnej úpravy po prebratí vyplynie celkovo negatívny výsledok, toto vyhodnotenie môže nasvedčovať všeobecnému zníženiu v zmysle doložky 8 bodu 3 rámcovej dohody. Ak by sa však uvedená doložka považovala za ustanovenie, ktoré ukladá povinnosť transparentnosti, bolo by možné požadovať od členského štátu, aby jasne uviedol, či konkrétnou zmenou právnej úpravy sledoval cieľ spočívajúci vo vykonaní rámcovej dohody alebo v dosiahnutí iného cieľa.

47. Žiadny z oprávnených subjektov neuviedol skutočnosti, ktoré by boli významné z hľadiska preukázania tohto cieľa. V každom

35 — Rozsudok Angelidaki a i., už citovaný, bod 130.

36 — Rozsudok Mangold, už citovaný, bod 51.

37 — Talianska republika síce tvrdí, že články 1 a 11 tohto legislatívneho dekrétu nepatria do oblasti upravenej rámcovou dohodou, argumenty uvedené v tejto súvislosti však z vyššie uvedených dôvodov nepovažujem za presvedčivé.

38 — Pozri poznámku pod čiarou 10 týchto návrhov.

39 — Rozsudok Angelidaki a i., už citovaný, bod 133.

prípade v rámci systému súdnej spolupráce vytvoreného na základe článku 234 ES prináleží výlučne príslušným vnútroštátnym súdom vykladať vnútroštátne právo. [40] Podľa súdu, ktorý rozhoduje vo veci samej, *„zmena spočívajúca v znížení úrovne ochrany* úzko súvisí s dodržaním povinnosti prispôsobiť taliansky právny poriadok predmetnej smernici“. [41]

48. Vzhľadom na dôkazy doložené do spisu Súdneho dvora nemožno vylúčiť, že skutočnosť, že legislatívny dekrét 368/2001 už nezakotvuje povinnosť uviesť meno zastupovaného zamestnanca a dôvod zastupovania, súvisí s vykonaním rámcovej dohody, je však tiež možné, že k tejto zmene viedol nejaký iný cieľ odlišný od vykonania tejto dohody. Zistenie dôvodov, ktoré viedli k prijatiu predmetného vnútroštátneho ustanovenia, prináleží skôr vnútroštátnemu súdu ako Súdnemu dvoru. [42]

49. Pokiaľ ide o druhú podmienku stanovenú v rozsudku Angelidaki a i., podľa ktorej sa má zníženie týkať „všeobecnej úrovne ochrany“ pracovníkov na dobu určitú, z tejto podmienky vyplýva, že doložka 8 bod 3 rámcovej dohody sa vzťahuje len na zníženie v takom rozsahu, ktorý môže všeobecne ovplyvniť vnútroštátnu právnu úpravu týkajúcu sa pracovných zmlúv na dobu určitú. [43]

50. V tejto súvislosti je potrebné posúdiť význam vplyvu sporných zmien na úroveň ochrany pracovníkov zamestnaných na dobu určitú v porovnaní s úrovňou ochrany vo vnútroštátnom práve pred prijatím zmien.

51. Je zrejmé, že zmeny zavedené článkom 1 legislatívneho dekrétu 368/2001 v porovnaní s predchádzajúcou vnútroštátnou právnou úpravou nemajú vplyv na všetkých pracovníkov, ktorí uzavreli pracovnú zmluvu na dobu určitú, ale iba na tých zamestnancov, ktorí boli zamestnaní na účely zastupovania neprítomných zamestnancov, ktorí majú nárok na udržanie pracovného miesta, keďže iba na túto kategóriu sa vzťahoval článok 1 ods. 2 písm. b) zákona 230/1962, na ktorý odkazuje návrh na začatie prejudiciálneho konania.

52. Podľa judikatúry Súdneho dvora [44], pokiaľ pracovníci zamestnaní na účely zastupovania nepredstavujú významnú časť pracovníkov zamestnaných na dobu určitú v príslušnom členskom štáte, čo prináleží overiť vnútroštátnemu súdu, zníženie ochrany, ktorá sa vzťahuje na takúto obmedzenú kategóriu zamestnancov, nie je samo osebe spôsobilé celkovo ovplyvniť úroveň ochrany, ktorá sa

40 — Pozri najmä uznesenie Vassilakis a i., už citované, bod 134, a rozsudky Marrosu a Sardino, už citovaný, bod 54, a zo 7. mája 2009, Rijkeboer, C-553/07, Zb. s. I-3889, bod 30.

41 — Bod III návrhu na začatie prejudiciálneho konania, pričom v pôvodnom znení je uvedený latinský výraz *„reformatio in peius“* kurzívou.

42 — Pozri v tomto zmysle rozsudok Angelidaki a i., už citovaný, bod 138.

43 — Rozsudok Angelidaki a i., už citovaný, bod 140.

44 — Rozsudok Angelidaki a i., už citovaný, bod 142.

vo vnútroštátnom právnom poriadku vzťahuje na pracovníkov, ktorí uzavreli pracovnú zmluvu na dobu určitú.

53. Okrem toho poukazujem na to, že nová právna úprava jednak ponecháva v platnosti požiadavku, aby bol uvedený dôvod uzatvorenia zmluvy na dobu určitú s uvedením presných technických, výrobných alebo organizačných dôvodov alebo dôvodov týkajúcich sa zastupovania zamestnancov, a jednak sankciu spojenú s nesplnením tejto požiadavky, ktorou je neplatnosť časového obmedzenia platnosti zmluvy. Vzhľadom na dokumenty, ktoré sú súčasťou spisu, si možno položiť otázku, či zavedené zmeny, ako tvrdí spoločnosť Poste Italiane, nemohli byť vyvážené inými zárukami do takej miery, že úroveň ochrany poskytovanej súčasnou právnou úpravou je porovnateľná, či dokonca vyššia ako úroveň ochrany podľa predchádzajúcej právnej úpravy, a to všeobecne i konkrétne, pokiaľ ide o dôvody uzatvorenia zmluvy na dobu určitú.

54. Ako uviedol Súdny dvor, treba konštatovať, že zmeny vyplývajúce z vnútroštátnej právnej úpravy sa nejavia ako „zníženie“ všeobecnej úrovne ochrany pracovníkov v prípade, že môžu byť kompenzované prijatím iných opatrení, ako sú opatrenia na predchádzanie zneužitia opätovne uzavretých pracovných zmlúv na dobu určitú. [45] K tomuto príkladu doplním opatrenia, ktorých cieľom je zakázať diskrimináciu pracovníkov, ktorí uzavreli pracovné zmluvy na dobu určitú.

45 — Pozri rozsudok Angelidaki a i., už citovaný, bod 146.

55. Za uvedených podmienok teda zákaz zníženia všeobecnej úrovne ochrany pracovníkov nebráni tomu, aby sa po prebratí rámcovej dohody pracovník alebo kategória pracovníkov nachádzali v menej výhodnej situácii.

56. V každom prípade posúdenie existencie zníženia všeobecnej úrovne ochrany pracovníkov, ktoré zakazuje doložka 8 rámcovej dohody, a najmä posúdenie konkrétneho vplyvu zmeny predmetnej vnútroštátnej právnej úpravy prináleží vnútroštátnemu súdu, ktorý ako jediný dostatočne pozná vývoj vnútroštátnej právnej úpravy zmlúv na dobu určitú.

57. Napokon uvádzam, že podľa môjho názoru zmeny vyplývajúce z vnútroštátnej právnej úpravy, ktorá má za cieľ, tak ako právna úprava v prejednávanej veci, prebratie smernice 1999/70 a rámcovej dohody, nepredstavujú zníženie všeobecnej úrovne ochrany pracovníkov na dobu určitú v zmysle doložky 8 bodu 3 rámcovej dohody, pokiaľ sa týkajú obmedzenej kategórie pracovníkov, ktorí uzavreli pracovnú zmluvu na dobu určitú,

alebo môžu byť kompenzované prijatím iných opatrení na ochranu pracovníkov, ktorí uzavreli takéto zmluvy, pričom posúdenie tejto skutočnosti prináleží vnútroštátnemu súdu.

D — *O dôsledkoch vyplývajúcich z výkladu tzv. doložky „zákazu zníženia úrovne ochrany"*

58. Svojou druhou otázkou sa vnútroštátny súd pýta, či je povinný na základe práva Únie neprihliadať na vnútroštátnu právnu úpravu, ako je úprava v prejednávanej veci, ktorá nie je v súlade s právom Únie. V podstate chce vnútroštátny súd vedieť, či v prípade, ak by články 1 a 11 legislatívneho dekrétu 368/2001 boli v rozpore s doložkou 8 bodom 3 rámcovej dohody, má aplikovať namiesto nich ustanovenia platné pred prijatím tohto dekrétu, teda článok 1 ods. 2 písm. b) zákona 230/1962.

59. Je potrebné uviesť, že Súdny dvor už poskytol odpoveď na podobnú otázku v už citovanom rozsudku Angelidaki a i. a že ďalšie užitočné usmernenia na zodpovedanie tejto otázky vyplývajú z rozsudkov Adeneler a i. a Impact, ako aj z uznesenia Vassilakis a i. [46], ako sa uvádza v uznesení vo veci Koukou [47] vydanom v tom istom čase.

60. Súdny dvor najprv pripomenul, že jeho ustálenú judikatúru týkajúcu sa vertikálneho priameho účinku smerníc [48] je možné uplatniť na dohody, ktoré ako rámcová dohoda o zmluvách na dobu určitú vychádzajú z dialógu vedeného sociálnymi partnermi na úrovni Spoločenstva a ktoré tvoria neoddeliteľnú súčasť smernice, ktorú Rada prijala na ich vykonanie, podľa článku 139 ods. 1 a 2 ES. [49]

61. Súdny dvor ďalej uviedol, že vzhľadom na predmet doložky 8 bodu 3 rámcovej dohody a na jeho obmedzenú pôsobnosť, ako aj vzhľadom na jeho znenie, sa jednotlivci nemôžu na základe zákazu zakotveného v tomto ustanovení domáhať žiadneho práva, ktorého obsah by bol dostatočne jasný, presný a nepodmienený. [50]

46 — Rozsudky Adeneler a i., už citovaný, body 108 až 124, a z 15. apríla 2008, Impact, C-268/06, Zb. s. I-2483, body 69 až 80; uznesenie Vassilakis a i., už citované, body 56 až 72.

47 — Už citované uznesenie, bod 125 a nasl.

48 — Pozri rozsudok Angelidaki a i., už citovaný, bod 193 a nasl. a citovanú judikatúru.

49 — Pozri rozsudok Impact, už citovaný (bod 58), ktorý vylučuje priamy účinok doložky 5 bodu 1 uvedenej rámcovej dohody, ale priznáva ho doložke 4 bodu 1.

50 — Pozri rozsudok Angelidaki a i., už citovaný, body 208 až 211. Generálna advokátka Kokott tiež dospela k záveru, že doložka 8 bod rámcovej dohody nemôže byť priamo aplikovateľná z dôvodu „použitia nepresných právnych pojmov" a najmä preto, že „cieľ tohto ustanovenia nespočíva v tom, aby sa jednotlivcom priznali práva na ochranu pracovníka, ktoré by si mohli uplatniť na ochranu svojich záujmov pred súdom" (body 125 až 127 návrhov predniesených v tejto veci).

62. Ako som už uviedol, zníženie úrovne ochrany, ktoré môže prípadne pociťovať pracovník, nemusí nevyhnutne znamenať zníženie všeobecnej úrovne ochrany v zmysle doložky 8 rámcovej dohody. Inak povedané, nie je vylúčené, aby bol jednotlivec v nevýhodnejšom postavení ako podľa predchádzajúcej právnej úpravy aj bez toho, aby bola nová vnútroštátna norma v rozpore s rámcovou dohodou.

63. Súdny dvor z toho vyvodil, že uvedená doložka nespĺňa podmienky požadované na to, aby mala priamy účinok [51], ktorý by bol v uvedenom prípade vertikálny [52], zatiaľ čo v prejednávanej veci by mohlo ísť o priznanie horizontálneho priameho účinku, čo Súdny dvor vždy odmietal [53].

64. Je potrebné uviesť, že otázka, či je spoločnosť Poste Italiane verejnoprávnym alebo súkromnoprávnym subjektom, bola predmetom ostrého sporu medzi účastníkmi konania, pričom zo spisu nevplývajú dostatočné informácie, ktoré by mi umožnili zaujať k tejto otázke jednoznačné stanovisko. Okrem toho nepovažujem za potrebné bližšie sa zaoberať touto otázkou, pretože doložke 8 bodu 3 rámcovej dohody bol výslovne odopretý i vertikálny priamy účinok.

65. Súdny dvor ďalej uviedol, že „v tomto kontexte vnútroštátnym súdom prislúcha vykladať ustanovenia vnútroštátneho práva v čo najväčšej možnej miere tak, aby ich bolo možné aplikovať v súlade s cieľom [54], ktorý sleduje rámcová dohoda“, a najmä v súlade s doložkou 8 bodom 3 uvedenej rámcovej dohody [55].

66. Konkrétne dôsledky tejto judikatúry posúdili účastníci konania odlišne. Pani Sorge z tejto judikatúry vyvodila, že vnútroštátny súd by mal použiť ustanovenia zákona 230/1962 namiesto ustanovení legislatívneho dekrétu 368/2001, ktoré sú najmä so zreteľom na rozhodnutia vydané Corte costituzionale a Corte suprema di cassazione v rozpore s rámcovou dohodou. Spoločnosť Poste Italiane, podľa ktorej naopak z týchto rozhodnutí vyplýva, že napadnuté normy sú v súlade s doložkou 8 bodom 3 rámcovej dohody, tvrdila, že Tribunale di Trani musí v každom

51 — Rozsudok Angelidaki a i., už citovaný, body 208 až 211.

52 — Účastníkmi viacerých sporov vo veci samej boli zamestnanci a územné celky, ktoré boli ich zamestnávateľmi.

53 — Podľa ustálenej judikatúry sa nemožno dovolávať ustanovení smernice voči jednotlivcovi, možno sa ich však dovolávať voči štátu bez ohľadu na to, či vystupuje ako zamestnávateľ alebo orgán verejnej moci. Pozri najmä rozsudky z 26. februára 1986, Marshall, 152/84, Zb. s. 723, body 48 a 49; zo 14. júla 1994, Faccini Dori, C-91/92, Zb. s. I-3325, body 24 a 25; z 5. októbra 2004, Pfeiffer a i., C-397/01 až C-403/01, Zb. s. I-8835, bod 109; z 19. apríla 2007, Farrell, C-356/05, Zb. s. I-3067, bod 40, a z 19. januára 2010, Kücükdeveci, C-555/07, Zb. s. I-365, bod 46.

54 — Vzhľadom na to, že rámcová dohoda, ktorá je súčasťou smernice 1999/70, má rovnakú právnu silu ako táto smernica, členské štáty musia na základe článku 249 tretieho odseku ES plne rešpektovať cieľ uvedenej dohody.

55 — Rozsudok Angelidaki a i., už citovaný, body 212 a 213, a body 122 až 128 návrhov, ktoré v tejto veci predniesla generálna advokátka Kokott.

prípade aplikovať uvedené normy. Talianska republika, ktorá sa k tejto otázke vyjadrila len subsidiárne, uviedla, že vnútroštátny súd mal k dispozícii rôzne prostriedky na poskytnutie takého výkladu legislatívneho dekrétu 368/2001, ktorý by umožnil dodržanie úrovne ochrany stanovenej rámcovou dohodou. Holandská vláda uviedla, že konformný výklad by nemal viesť k tomu, aby vnútroštátny súd neaplikoval predmetné ustanovenia, pretože by to znamenalo priznanie priameho účinku doložke zákazu zníženia úrovne ochrany, ktorý jej bol odopretý. Komisia sa k tejto otázke nevyjadrila.

67. Už citovaný rozsudok Angelidaki a i. poskytuje vnútroštátnemu súdu usmernenia tak v súvislosti s právnym základom (body 197 a 198), ako aj v súvislosti s obmedzeniami povinnosti konformného výkladu (body 200 až 202), a to analogicky vo vzťahu k doložke 8 bodu 3 rámcovej dohody. Poukazujem najmä na to, že vnútroštátne súdy, rovnako ako všetky orgány členských štátov, sú povinné urobiť všetko, čo je v ich právomoci, s cieľom zaručiť úplnú účinnosť predmetnej smernice a dospieť k riešeniu, ktoré je v súlade s účelom sledovaným touto smernicou [56]. Výkon tejto funkcie však nemôže viesť k tomu, aby vnútroštátny súd prekročil svoju právomoc a vykladal vnútroštátne právo *contra legem*, keďže právomoc meniť vnútroštátne právo prináleží iba zákonodarcovi.

68. Považujem za potrebné dodať, že podľa môjho názoru povinnosť konformného výkladu nemôže viesť k aplikácii vnútroštátnych noriem, ktoré nie sú formálne platné a relevantné tak z hľadiska vecnej, ako aj časovej pôsobnosti. Predmetom výkladu konformného so smernicou 1999/70 a rámcovou dohodou, ako aj s právom Únie vo všeobecnosti musí byť nevyhnutne aplikovateľná vnútroštátna norma. Hoci prednosť práva Únie môže viesť k tomu, že vnútroštátna norma sa nepoužije, právo Únie nemôže priznať norme, ktorá je súčasťou právneho poriadku členského štátu, formálnu platnosť alebo aplikovateľnosť na konkrétny prípad v rámci tohto právneho poriadku. Zdôrazňujem, že právo Únie nemôže „vzkriesiť“ vnútroštátne ustanovenie, ktoré už nie je platné a ktoré sa v prípade, ak neexistujú osobitné ustanovenia v tejto oblasti, nevzťahuje z hľadiska časovej pôsobnosti na spor, ako je to v prípade zrušených ustanovení zákona 230/1962.

69. Poukazujem na to, že takto formulovanú požiadavku je potrebné odlíšiť od požiadavky, ktorá sa týka skutočnosti, že povinnosť konformného výkladu sa musí vzťahovať na všetky relevantné ustanovenia vnútroštátneho práva, tak na ustanovenia, ktoré boli prijaté pred prijatím predmetnej smernice, ako

56 — Tieto zásady boli nedávno pripomenuté v už citovanom rozsudku Kücükdeveci (pozri bod 48).

aj na ustanovenia prijaté až po jej prijatí [57]. Okrem toho pripomínam, že, ako uviedol Súdny dvor, ak vnútroštátne právo umožňuje za určitých okolností pri použití vlastných výkladových metód vykladať vnútroštátne ustanovenie takým spôsobom, aby bolo možné sa vyhnúť rozporu s inou normou vnútroštátneho práva alebo bola na tento účel obmedzená pôsobnosť tohto ustanovenia tým, že sa použije len v miere zlučiteľnej s danou normou, je vnútroštátny súd povinný použiť rovnaké metódy na účely dosiahnutia cieľa sledovaného smernicou [58].

70. Tiež je potrebné zdôrazniť, že takto chápaná povinnosť konformného výkladu nepripúšťa *de facto* vertikálny, či dokonca horizontálny priamy účinok doložky 8 bodu 3 rámcovej dohody, čoho sa obáva holandská vláda. Zastávam názor, že si nemožno zamieňať priamy účinok, ktorý by mohlo takéto ustanovenie samo osebe mať vo vzťahu k jednotlivcom, na jednej strane s dosahom tohto ustanovenia na výkon zákonodarnej i súdnej moci členských štátov [59] na druhej strane.

71. Preto treba na druhú prejudiciálnu otázku odpovedať jednak tak, že jednotlivec sa nemôže dovolávať priameho uplatnenia doložky 8 bodu 3 rámcovej dohody s cieľom dosiahnuť, aby sa nepoužili ustanovenia článku 1 legislatívneho dekrétu 368/2001 a aby sa namiesto nich použili zrušené ustanovenia článku 1 ods. 2 písm. b) zákona 230/1962; a jednak tak, že v prípade, ak by vnútroštátny súd považoval napadnuté ustanovenia za odporujúce právu Únie, je povinný vyložiť aplikovateľné ustanovenia vnútroštátneho práva tak, aby bolo možné dodržať znenie uvedenej doložky a zároveň dosiahnuť cieľ, ktorý táto doložka sleduje, pokiaľ je to možné a pokiaľ vnútroštátny súd neprekročí svoju právomoc.

57 — Pozri rozsudok Angelidaki a i., už citovaný, bod 197. Podľa môjho názoru sa táto úvaha môže vzťahovať len na ustanovenia s normatívnou silou vo vnútroštátnom právnom poriadku, a nie na zrušené ustanovenia, ktoré existujú už len fakticky ako súčasť histórie vnútroštátneho práva.

58 — Pozri rozsudok Pfeiffer a i., už citovaný, bod 116.

59 — V tejto súvislosti zdôrazňujem, že spory vyplývajúce z rámcovej dohody sa nemusia týkať len jednotlivcov, ale aj sociálnych partnerov na odvetvovej či dokonca celoštátnej úrovni, a že zásada výkladu právnych predpisov a kolektívnych zmlúv v súlade s doložkou 8 bodom 3 uvedenej rámcovej dohody je podľa môjho názoru na tejto úrovni relevantnejšia ako v prípade posudzovania platnosti ustanovení individuálnych pracovných zmlúv.

V — Návrh

72. Vzhľadom na predchádzajúce úvahy navrhujem Súdnemu dvoru, aby na prejudiciálne otázky, ktoré položil Tribunale di Trani (Taliansko), odpovedal takto:

„1. Doložka 8 bod 3 rámcovej dohody o práci na dobu určitú, uzatvorenej 18. marca 1999, sa má vykladať v tom zmysle, že nebráni vnútroštátnej právnej úprave, akou je vnútroštátna právna úprava obsiahnutá v článkoch 1 a 11 legislatívneho dekrétu č. 368 zo 6. septembra 2001, ktorý na rozdiel od predchádzajúcej normy vnútroštátneho práva, akou je článok 1 ods. 2 písm. b) zákona č. 230 z 18. apríla 1962 o úprave pracovných zmlúv na dobu určitú, už neukladá zamestnávateľovi povinnosť uviesť v zmluvách na dobu určitú uzatvorených na účely zastupovania neprítomných zamestnancov, ktorí majú nárok na udržanie pracovného miesta, meno zastupovaného zamestnanca, ako aj dôvod jeho zastupovania, pokiaľ sa tieto zmeny vzťahujú na obmedzenú kategóriu zamestnancov, ktorí uzavreli pracovnú zmluvu na dobu určitú, alebo sú kompenzované prijatím iných opatrení na ochranu zamestnancov, ktorí uzavreli zmluvu na dobu určitú, pričom posúdenie tejto skutočnosti prináleží vnútroštátnemu súdu.

2. Doložka 8 bod 3 rámcovej dohody o práci na dobu určitú, uzatvorenej 18. marca 1999, nespĺňa podmienky požadované na to, aby mala priamy účinok. V prípade, ak by sa preukázalo, že zmena vnútroštátnej právnej úpravy, akou je zmena zavedená článkom 1 legislatívneho dekrétu č. 368 zo 6. septembra 2001, je v rozpore s uvedenou doložkou, nemá vnútroštátny súd neprihliadať na príslušné ustanovenia vnútroštátneho práva, ale musí tieto ustanovenia v najväčšej možnej miere vyložiť v súlade právom Únie a najmä s cieľom rámcovej dohody o práci na dobu určitú.“